

I. Országgyűlés

25. cím Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala

Dr. Rabóczki Bence
főigazgató

Budapest, 2020. május „28.”

Varga Mihály
pénzügyminiszter

Budapest, 2020. május „29.”

I. A célok és elvárt eredmények meghatározása, felsorolása, számszerűsítése

A Nemzeti Emlékezet Bizottsága (a továbbiakban: Bizottság) és a tevékenységét segítő Hivatal legfontosabb feladata a kommunista diktatúrával kapcsolatos állami emlékezet megőrzése, valamint a diktatúra hatalmi működésének feltárása. A Bizottság célja 2014. évi megalakulásától kezdve az, hogy hozzájáruljon a kommunista diktatúra áldozatainak emléke előtti tisztelgéshez, a magyar társadalmat ért veszteségek mind teljesebb feltárásához, a korszak generációkon átívelő egyéni és kollektív traumáinak széles körű bemutatásához, a magyar társadalom, külön is a fiatal generációk korszakra vonatkozó ismereteinek gyarapításához. A legfontosabb pártállami szervek működésének és vezető apparátusának hiánypótló alap kutatásokon nyugvó feltárása lehetővé teszi a kommunista diktatúra formalizált és rejtett hatalmi mechanizmusainak, hatalomgyakorlási technikáinak és működtetői körének megismerését. Ezeknek az alapfeladatoknak a megvalósítása érdekében a Bizottság 2021-ben is folytatja a pártállam működését, főbb szervezeteinek és vezető tisztségviselőinek feltérképezését célzó, hiánypótló alap kutatásait. Ennek keretében tovább bővíti a kommunista állampárt központi irányításban és a területi szervezetekben dolgozó funkcionáriusainak karrierútját bemutató internetes adatbázisait (NEB Tudástár, www.neb.hu; Párt-Állam-Párt adatbázis, www.paap.hu), valamint az 1956-os forradalom és szabadságharc vérbe fojtását követő megtorlás áldozatait és a végrehajtó apparátust bemutató online adatbázist. Utóbbi, a perek56.hu címen elérhető adatbázisban a Bizottság elsőként a végrehajtott halálos ítélettel zárult pereket mutatja be az érdeklődőknek. Az adatbázis 2020-ban és 2021-ben kiegészül a halálra ítélt, de a kivégzést végül elkerülők, továbbá az úgynevezett „nagyidősök” – életfogytig tartó, vagy 10 évnél hosszabb börtönnel sújtottak – sorsának és az ellenük lefolytatott eljárások végrehajtónak bemutatásával. Hasonlóan nagy jelentőséggel bír az 1945 utáni törvénysértő perek feldolgozása és online adatbázisban történő közzététele. Az első eredmények már 2020-ban elérhetőek a nyilvánosság számára, de a nagyszabású munka 2021-ben is folytatódik. A Bizottság folytatni kívánja továbbá a büntetés-végrehajtási iratok feltérképezését, valamint folyamatosan nyilvánosságra hozza az eddig javarészt ismeretlen népbírák, népi ülnökök, a törvénytelen eljárásokban részt vállalt ügyészek és bírók nevét és karrierútját.

2020-ban van az Államvédelmi Hatóság által létrehozott és működtetett kistarcsai, recski, tiszalöki, kazincbarcikai internáló- és kényszermunkatáborok, valamint a hortobágyi és nagykunsági zárt táborokba történt elhurcolások 70. évfordulója. Az évforduló alkalmából, 2020 februárjában a Bizottság az egész országra kiterjedő, nagyszabású megemlékezéssorozatot indított, a 2018–2019-ben sikeresen megvalósított „Sorsfordítás. A paraszti társadalom felszámolása, 1945–1962” című megemlékezéssorozat mintájára. Ma már alig vannak olyan kortárs tanúk, akik személyesen átélték az internálótáborokban, a hortobágyi és nagykunsági táborokban uralkodó embertelen körülményeket, a kiszolgáltatottságot, megalázást és a folyamatos éhséget. Ezek a megpróbáltatások az internálás idején (1945–1953) több tízezer ember sorsára, a zárt táborba hurcolásnak (1950–1953) áldozatul esett mintegy nyolcezer ember egész életére rányomták bélyegüket. Hasonló szenvedéseken ment keresztül az a tizenháromezer budapesti személy is, akiket Magyarország keleti megyéibe telepítettek ki 1951-ben. A Bizottság célja, hogy az egész országra kiterjedő megemlékezéssorozattal tisztelegjen az internálást, kitelepítést, internálásszerű kitelepítést elszenvedettek emléke előtt, különös tekintettel arra, hogy ezekről a történetekről a rendszerváltásig nem volt szabad beszélni, így történelmünk egy elhallgatott fejezetéről van szó. A programsorozat – amely átnyúlik 2021-re – része többek között több tudományos konferencia, szabadtéri kiállítás, középiskolásoknak szóló tanulmányi verseny.

A fenti tematika mellett 2021-ben a Bizottság ugyancsak országos megemlékezéssorozatot szervez a kommunista egyházüldözésről és az egyházi ellenállásról. A diktatúra ideológiai és politikai alapon is kiemelt ellenségének tekintette az egyházakat, korlátozta, esetenként nyíltan üldözte mind a lelkeseket, mind a híveket. A Bizottság a korábbi sokirányú kutatásait

összegezve 2021-ben az egyházak kommunista diktatúra alatti elnyomására és a válaszként kialakult nyílt vagy burkolt ellenállási formákra kívánja irányítani a figyelmet. Ennek eszközei a már korábbi hasonló rendezvények során jól bevált vándorkiállítás, ismeretterjesztő kiadványok, adatbázis, emlékülések és más ismeretterjesztő rendezvények. A Bizottság célja, hogy ezt az ugyancsak kevésbé kutatott témát megismertesse a szélesebb közvéleménnyel. A Bizottság ezen túlmenően is nagy hangsúlyt fektet a korszerű ismeretterjesztésre, a fiatal generációk figyelmének felkeltésére. Ennek érdekében további ismeretterjesztő, az oktatásban segédanyagként felhasználható rövidfilmet készít az iskolai történelemoktatáshoz szorosan kapcsolódó témakörökben.

A Bizottság általánosabb, az államszocialista rendszer teljes időszakát felölelő programja a kommunista diktatúra vidéki társadalomtörténeti jelenségeinek átfogó vizsgálata, különös figyelemmel a diktatúrával szemben megnyilvánuló ellenállás egyéni és kollektív formáinak feltárására és dokumentálására. Ez a munka az elmúlt évekhez hasonlóan a Bölcsészettudományi Kutatóközponttal közösen létrehozott Vidéktörténeti Témacsoport keretein belül zajlik, az egész országra kiterjedően. 2021-ben a kutatások – az országos levéltári hálózat segítségével – különös figyelmet fordítanak a vidéki társadalmat sújtó vagyonszétválásra, a tulajdontól való megfosztás folyamatára.

A Bizottság 2021-ben is kiemelt figyelmet fordít arra, hogy együttműködjön lengyel, cseh és szlovák emlékezetpolitikai társintézetekkel, valamint további nemzetközi szervezetekkel, így az Európai Emlékezet és Lelkiismeret Platformjával. Ez utóbbival a Bizottság több nagyszabású nemzetközi tudományos projekt megvalósítását tervezi 2021-ben. Az egyik kiemelt projekt célja – hasonlóan a belföldre tervezett programhoz – bemutatni a kommunista diktatúra idején az egyes országokban folyó egyházüldözést. A másik projekt, amelynek címe „European gulag”, a szovjet mintára létesült táborrendszereket mutatja be valamennyi érintett ország konkrét példáin keresztül, egyrészt utazó kiállítás, másrészt korszerű internetes adatbázis segítségével.

Kiemelten fontosak a Bizottság oroszországi levéltári kutatásai is, amelyek célja eddig feltáratlan iratok publikálása. Az elmúlt években az orosz iratörző intézményekkel kiépített kétoldalú tudományos együttműködések jó alapot adnak a kutatómunkához. 2021-ben továbbra is kiemelt programként folytatódik a magyar vonatkozású orosz levéltári források feltárása és kiadása, együttműködve a Moszkvai Magyar Levéltári Intézettel, továbbá orosz állami levéltárakkal. A Bizottság 2021-ben kiemelt figyelmet kíván fordítani a tudományos eredmények angol nyelven történő közzétételére. Tervek szerint több angol nyelvű kiadvánnyal fogja bővíteni publikációi sorát.

II. A célok megvalósításához rendelkezésre álló erőforrások 2021-ben

millió forintban, egy tizedessel

Megnevezés	Kiadás	Bevétel	Támogatás	Átlagos statisztikai állományi létszám (fő)
Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala	1 324,1		1 324,1	71

III. A célok elérésének módja a felügyelt ágazatokban

III.1. Intézményekkel történő feladatellátás

A Bizottság 2021-ben folytatja az alaptevékenységéhez kötődő, munkacsoportok keretében zajló tudományos kutatást, annak szisztematikus vizsgálatát, hogyan működtek a pártállami diktatúra formalizált és rejtett hatalmi mechanizmusai a mindennapi gyakorlatban. A Bizottság célja – a diktatúra emlékezetének megőrzése és a közgondolkodás formálása érdekében – a kutatási eredmények minél szélesebb körben történő megismertetése és elérhetővé tétele. Ennek érdekében a Bizottság 2021-ben több hazai és nemzetközi konferenciát tervez, emellett folytatja a kutatók által készített tanulmányok és monográfiák kiadványok formájában való megjelentetését, illetve tematikus honlapokon történő közzétételét. A hagyományos publikációs formákkal párhuzamosan a Bizottság törekszik arra, hogy minél több elektronikus tartalmat, adatbázis és tematikus összeállítást tegyen közzé.

A Bizottság kiemelt feladatának tekinti a közép-kelet-európai társintézményekkel való intenzív együttműködés megvalósítását, a pártállami diktatúrák működésének hasonlóságaira és egyediségére vonatkozó közös kutatási projektek indítását. Ennek keretében rendszerezett forrásfeltárást végez egymás országainak történetére vonatkozóan a hazai, illetve az adott ország iratörző intézményeiben. A Bizottság 2021-ben több témában is tematikus nemzetközi tudományos konferenciát, illetve közös workshopokat tervez elsősorban lengyel, szlovák, szlovén és cseh kollégákkal. A közös kutatások segítségével teljesebb kép rajzolódhat ki a kommunista diktatúrák általános jellemzőiről.

millió forintban, egy tizedessel

Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala cím	Kiadás	Bevétel	Támogatás	Átlagos statisztikai állományi létszám (fő)
2020. évi törvényi előirányzat	1 158,2		1 158,2	71
Többlet:				
2020. évi bérintézkedések bázisba építése	177,7		177,7	
Csökkenés				
Szociális hozzájárulási adó 2020. évi mérték csökkenéséből adódó megtakarítás	-11,8		-11,8	
2021. évi javasolt előirányzat	1 324,1		1 324,1	71

III.2. Fejezeti kezelésű előirányzatokkal történő feladatellátás bemutatása

Fejezeti kezelésű előirányzatot a Hivatal 2021. évre nem tervez. A fejezetnek kiemelt nagyberuházása, több évre tervezett fejlesztése nincs.

III.3. Tájékoztató a több év előirányzatait terhelő programok, beruházások és más fejlesztések későbbi évekre vonatkozó hatásairól

A Hivatalnak több év előirányzatait terhelő programja, beruházása és más fejlesztése nincs.

III.4. Az uniós források felhasználásának szerepe a felügyelt ágazatokban

A Hivatal munkatársai folyamatosan figyelemmel kísérik a Bizottság kutatási tevékenységi körébe tartozó uniós pályázati lehetőségeket, mindazonáltal a Bizottság, illetve a Hivatal alapfeladata körébe tartozó történelem- és társadalomtudományi – alapvetően nemzeti vonatkozású – témaköröket érintően kevés az uniós pályázati lehetőség. Társintézményeivel együtt a Bizottság ugyanakkor arra törekszik, hogy a kommunista diktatúra emlékezte részévé váljon a közös európai emlékezetpolitikai gondolkodásnak.

III.5. A középtávú tervezés keretében meghatározott 2021. évi tervszámoktól való eltérés indokolása

A 2021–2022. évekre vonatkozó középtávú tervezés keretében a 2021. évre tervezett költségvetési főösszeg 1.158,2 millió forint volt.

A különleges jogállású szervekről és az általuk foglalkoztatottak jogállásáról szóló 2019. évi CVII. törvény szerinti jogviszony-átalakuláshoz, valamint az egyes választott tisztségviselők és felső vezetők illetményemeléséhez kapcsolódó illetménynövekedés finanszírozása érdekében a 2020. évben nyújtott támogatási előirányzat-emelés 2021. évi szintre hozása érdekében a Hivatal kiadási-bevételi főösszege 177,7 millió forinttal emelkedett, a szociális hozzájárulási adó 2020. évi mérték csökkentéséből adódó megtakarítás kivétele miatt pedig 11,8 millió forinttal csökkent a középtávú tervben szereplő költségvetési főösszeghez képest.

III.6. A szakpolitikai célú nemzetpolitikai/határon túli feladatok a tárca költségvetésében

Nemzetpolitikai, határon túli feladatok finanszírozását szolgáló előirányzat a Hivatal költségvetésében nem szerepel.